

#KTOTYJESTEŚ

ZADBAJ O JĘZYK POLSKI

22.11.2021 r.

Jak uczyć języka polskiego uczniów polskiego pochodzenia? Poradnik dla nauczycieli z polskich szkół działających za granicą

W różnych zakątkach świata nauczyciele z determinacją czynią polską edukację możliwą. Stają jednak przed wieloma wyzwaniami. Polskie szkoły i placówki edukacyjne funkcjonujące za granicą znacznie różnią się od tych, które działają w Polsce. Rozbieżności te wynikają m.in. z odmiennego prawa oświatowego danego kraju, liczby polskojęzycznej kadry pedagogicznej czy dostępu do polskiej literatury i pomocy dydaktycznych. Inni są też uczniowie, ich wiedza o Polsce i języku polskim jest zazwyczaj na różnym poziomie. I już sam ten fakt stanowi duże wyzwanie dla nauczycieli. Jak zatem uczyć języka polskiego osoby polskiego pochodzenia? Na to pytanie odpowiada ekspert kampanii #KtoTyJesteś, dr Agnieszka Jasińska, językoznawczyni i nauczycielka języków z Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie.

Co o nauce języka polskiego mówi literatura naukowa?

W polskiej literaturze naukowej traktującej o nabywaniu języka wyróżnia się dwa podstawowe terminy: „język polski jako obcy” i „język polski jako drugi”. W ostatnich latach w związku z coraz większym zróżnicowaniem grup uczących się języka polskiego i - co za tym idzie - większą liczbą badań naukowych, spotkać można również określenia takie jak „język polski niemacierzysty” oraz „język polski dzieci z doświadczeniem migracji”. Ten ostatni termin obejmuje – Polonię i Polaków mieszkających za granicą, w tym dzieci powracające z emigracji i będące w trakcie adaptacji w polskich szkołach.

W jaki sposób dzieci polskiego pochodzenia mieszkające za granicą uczą się języka polskiego?

Najczęściej język polski nabywają w domu, poprzez kontakt z bliższą lub dalszą rodziną. W zależności od sytuacji rodzinnej, bytowej oraz własnych potrzeb i preferencji doskonałą też polszczyzną na kursach językowych w miejscu zamieszkania, a także w szkołach polonijnych różnego typu.

Projekt finansowany ze środków KPRM w ramach konkursu „Polonia i Polacy za Granicą 2021”

#KTOTYJESTEŚ

ZADBAJ O JĘZYK POLSKI

Na pierwszy rzut oka wydaje się, że wykładanie języka polskiego jako drugiego w klasie składającej się z osób, które zaznajamiają się z nim poprzez kontakt z najbliższymi, musi być dla nauczyciela sprawą łatwą i przyjemną.

W odróżnieniu od obcokrajowców rozpoczynających naukę języka polskiego jako obcego, sytuacja osób, dla których język polski jest językiem drugim (dziedziczonym) jest - z punktu widzenia nauczyciela przygotowującego dla nich program nauczania - dużo bardziej skomplikowana.

Dlaczego?

Osoby polskiego pochodzenia, czyli na ogół dzieci polskich emigrantów, mają językowe kompetencje komunikacyjne na bardzo różnym poziomie. Rzadko ich język pochodzenia można porównać do języka pierwszego, czyli tego, którym osoby te posługują się na co dzień we wszystkich sferach życia: publicznej, edukacyjnej, zawodowej i prywatnej. Ta ostatnia sfera jest na ogół rozwinięta najlepiej ze względu na naturalny kontakt językowy z członkami rodziny lub polonijnym otoczeniem. Pozostałe sfery są poniekąd „zaanektowane” przez język pierwszy (np. angielski, rosyjski, francuski). Jest to tzw. dwujęzyczność nie zrównoważona.

Co o umiejętnościach językowych takich osób mówi literatura naukowa?

Osoba dwujęzyczna na ogół komunikuje się po polsku poprawnie, a więc ma rozwinięty podsystem gramatyczny w takim zakresie, w jakim mają ów podsystem opanowany członkowie jej rodziny, którzy są dla niej modelem do naśladowania.

Osoba dwujęzyczna ma dość dobrze rozwinięty zasób słownictwa ogólnego, jednak zakres tegoż słownictwa jest ściśle związany z najbliższym otoczeniem, z rodziną, kontaktami nieformalnymi, światem uczuć, świętami i tradycjami polskimi. Poza sferą „domową” osoba dwujęzyczna miewa problemy w komunikowaniu się za pomocą rejestru oficjalnego języka polskiego. Bywa, że mówi tylko potocznie, a czasami posługuje się gwarą. **Wynika to z faktu, że podstawowym źródłem nabywania języka jest rodzina i diaspora polska za granicą.**

Osoba dwujęzyczna rzadko miewa problemy z wymową, które uniemożliwiałyby jej skuteczną komunikację ustną, natomiast ma mniej lub bardziej (często mniej) zaawansowaną wiedzę o zasadach polskiej pisowni. Na ogół dość dobrze komunikuje się ustnie w języku pochodzenia (ma rozwinięte

Projekt finansowany ze środków KPRM w ramach konkursu „Polonia i Polacy za Granicą 2021”

#KTOTYJESTEŚ

ZADBAJ O JĘZYK POLSKI

sprawności mówienia i rozumienia ze słuchu), znacznie gorzej radzi sobie z językiem pisanym (czytanie ze zrozumieniem i pisanie). Wynika to w wielu przypadkach z faktu, iż funkcjonuje ona na co dzień w innym systemie edukacyjnym niż polski. W efekcie naturalnie rozwija ona przede wszystkim językowe kompetencje komunikacyjne (w tym język edukacji i pracy) w języku kraju, w którym mieszka.

Jak zatem przygotować lekcję języka polskiego dla uczniów polskiego pochodzenia?

Punktem wyjścia przy tworzeniu programu dla grupy osób dwujęzycznych, dla których język polski jest językiem drugim (dziedziczonym), powinien być test sprawdzający ich językowe kompetencje komunikacyjne w zakresie czterech podsystemów języka (wymowy, pisowni, słownictwa i gramatyki) oraz sprawności (rozumienia ze słuchu, rozumienia tekstu, mówienia i pisanie).

Analizując wyniki testów całej grupy, nauczyciel powinien zidentyfikować najsłabiej rozwinięte wśród uczniów kompetencje językowe i na nich się skupić w czasie lekcji. Przykładowo, jeśli np. uczeń polskiego pochodzenia nie potrafi pisać i czytać po polsku, zaleca się skoncentrowanie się na nauce języka pisanego. Z kolei jeśli dziecko mówi np. gwarą, albo używa tylko rejestru potocznego, należy podnieść jego kompetencje w zakresie rejestru oficjalnego.

Na co jeszcze uwagę powinni zwrócić nauczyciele przygotowujący lekcje języka polskiego dla osób polskiego pochodzenia?

Ważnym elementem edukacji dwujęzycznej jest prezentowanie związków z Polską i polską kulturą i realiami. Badania pokazują, że osoby dwujęzyczne mają naturalną skłonność do porównywania kultur, z których pochodzą. Należy więc zadbać o to, żeby kultura polska była równie interesująca dla naszego podopiecznego, jak kultura rodzima. Dobrze jest jednak skupić się na uzupełniającej się roli obydwu kultur, a nie ich zestawianiu poprzez porównywanie „lepszego-gorszego”, czy „bardziej – mniej wartościowego”.

Dwujęzyczność jest niewątpliwie atutem na każdej płaszczyźnie rozwoju intelektualnego i osobowego, dlatego należy czerpać z tego jak największą korzyść.

Projekt finansowany ze środków KPRM w ramach konkursu Polonia i Polacy za Granicą 2021.

Projekt finansowany ze środków KPRM w ramach konkursu „Polonia i Polacy za Granicą 2021”

#KTOTYJESTEŚ

ZADBAJ O JĘZYK POLSKI

Publikacja wyraża jedynie poglądy autora i nie może być utożsamiana z oficjalnym stanowiskiem Kancelarii Prezesa Rady Ministrów RP.

Dr Agnieszka Jasińska pracuje w Instytucie Filologii Polskiej Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie; badaczka Centrum Badań nad Edukacją i Integracją Migrantów UP; zainteresowania badawcze: dydaktyka nauczania języka polskiego jako obcego i drugiego, gramatyka w nauczaniu języka polskiego obcokrajowców, zagadnienia związane z kulturą języka polskiego jako obcego i drugiego, rozwijanie językowych kompetencji komunikacyjnych. Nauczycielka, wykładowczyni akademicka, autorka i współautorka wielu podręczników do języka polskiego jako obcego i języka dziedziczonego, m.in. serii „Hurra Po polsku 2,3”, „O Polsce po polsku”, „Połącz kropki”, „Postaw kropkę” oraz „Postaw kropkę 2”. Prowadzi stronę internetową popularyzującą naukę i nauczanie języka polskiego Polski i kropka, a także kanał na YouTube, na którym umieszcza nagrania webinarium metodycznych dla nauczycieli.

Bibliografia:

Europejski System Opisu Kształcenia Językowego, Warszawa 2003.

H. Komorowska, Metodyka nauczania języków obcych, Warszawa 2015.

W. Miodunka, Glottodydaktyka polonistyczna, pochodzenie –stan obecny –perspektywy, Kraków 2016.

Programy nauczania języka polskiego jako obcego, poziomy A1-C2, Kraków 2011.

O Fundacji „Pomoc Polakom na Wschodzie”

Fundacja „Pomoc Polakom na Wschodzie” została powołana w 1992 roku jako strategiczna Fundacja Skarbu Państwa, podlegająca pod nadzór merytoryczny Ministerstwu Spraw Zagranicznych. Od samego początku realizuje programy skierowane do Polaków mieszkających poza granicami kraju. Podtrzymywanie polskości poprzez upowszechnianie znajomości języka polskiego jest podstawowym celem statutowym Fundacji.

Kontakt dla mediów

Dział obsługi mediów Fundacji „Pomoc Polakom na Wschodzie”

e-mail: ktotyjestes@pol.org.pl

tel.: +48 606 316 300

Link do spotu: <https://youtu.be/DO5VBmC6Pw>

WWW: www.ktotyjestes.pl

Facebook: facebook.com/KtoTyJestesKampaniaSpoleczna

Projekt finansowany ze środków KPRM w ramach konkursu „Polonia i Polacy za Granicą 2021”

